

Elaborat o stanju i razvoju komunalnih djelatnosti

Zenica, januar 2019.

Sadržaj:**1. Istorijat:**

- 1.1 Osnivanje i početak rada
- 1.2 Razvoj kroz godine
- 1.3 Efekti obavljanja djelatnosti

2. Strategija razvoja:

- 2.1 Savremene tendencije waste management-a
- 2.2 Održivost sistema – kvalitet sa prihvatljivim cijenama

1. ISTORIJA**1.1. Osnivanje i početak rada**

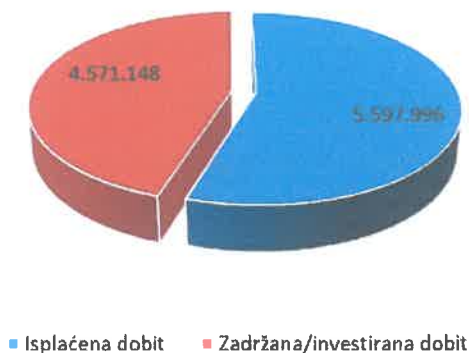
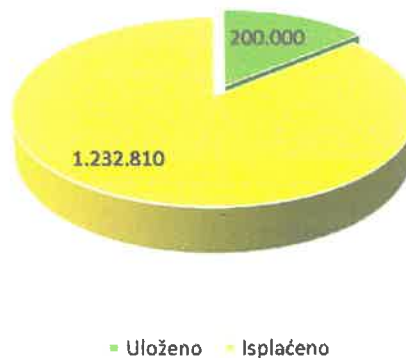
Društvo sa ograničenom odgovornošću ALBA Zenica d.o.o. osnovano je temeljem osnivačkog ugovora, a upisom u sudski registar dana 04.02.1999. godine stiče pravo na obavljanje registrovane djelatnosti. Osnivanje društva je obavljeno na osnovu sljedećih dokumenata:

- Ugovor o zajedničkom ulaganju radi osnivanja zajedničkog preduzeća za odstranjivanje otpada, reciklažu i čišćenje javnih površina (ALBA International, kasnije ALBA AG Berlin; općina Zenica; JP Komrad Zenica);
- Ugovor o obavljanju komunalnih djelatnosti (ALBA Zenica i općina Zenica);
- Upis u sudski registar;
- Rješenje o utvrđivanju tehničkih i drugih uslova za početak rada preduzeća;
- Statut preduzeća;
- Pravilnik o radu;
- Prateći pravilnici i odluke neophodne za ispunjenje zakonske procedure i nesmetan rad odgovarajućih službi i uposlenika preduzeća;
- Ugovori o radu sa uposlenicima;
- Kolektivno osiguranje uposlenika;
- Osiguranje zgrade, opreme i osiguranje iz djelatnosti.

Vozila i oprema koju koristi ALBA Zenica d.o.o. obezbjeđuju obavljanje osnovne djelatnosti i ispunjavanje ugovorom preuzetih obaveza. Pored specijalnih komunalnih vozila (smećare, autopodizači, samoutovarivači, čistilice, hladnjača i sl.), u upotrebi su i namjenske nadogradnje za specijalističke usluge (solare za zimsko posipanje soli, cisterne, daske za čišćenje snijega, vozilo sa dizalicom za radove na visini i sl.), radna vozila i tehnika za održavanje zelenila (rajderi, motokultivatori, kosilice, čistači šikara, specijalno vozilo AVANT za održavanje sportskih terena i sl.) te vozila za prijevoz i oprema za manipulaciju iskoristivim materijalima i ostalim otpadom (automatska presa, hala za papir, viljuškari, preskontejneri, hidraulične prese, utovarivač-skip, kombi i sl.).

Pored vozila, najviše sredstava je uloženo u kontejnere (kante 240 lit, kontejneri 1,1 i 5 m³, podzemni kontejneri), prese (automatska presa u krugu firme, hidraulične prese i preskontejneri kod većih dobavljača iskoristivih materijala), te povećanja vrijednosti upravne zgrade i kruga firme (izgradnja hale za iskoristive materijale, izgradnja radionice, formiranje pretovarne stanice, tanka za točenje goriva i td), kao i reciklažnog dvorišta sa instaliranim postrojenjem za uništavanje animalnog i medicinskog otpada. Potrebno je naglasiti da ALBA Zenica ispunjava sve potrebne preduslove i posjeduje sve neophodne dozvole za puštanje u rad ovog postrojenja ("Biokotlovница").

Poslovanje na kraju svake godine ocjenjuje nezavisna revizorska kuća; za 2017. godinu to je uradila renomirana kompanija DELOITTE. ALBA Zenica d.o.o. od svog osnivanja svaku godine posluje pozitivno. Dobit se isplaćuje osnivačima u omjerima jednakim procentima osnivačkih uloga, ili se zadržava u kompaniji kao akumulirana dobit. Tako su za godinu 2012, 2013 i 2014. osnivači prepoznali potrebu daljnjeg jačanja ALBE Zenica d.o.o., te donijeli odluku da se cjelokupna dobit tih godina iskoristi za investicije, kako zamjenske, tako i razvojne.

Odnos zadržane/investirane i isplaćene dobiti osnivačima:**Odnos uloženog i isplaćenog – Grad:**

Pored pozitivnog poslovanja prisutan je i konstantan rast prometa, prvenstveno zahvaljujući realizaciji razvojnih projekata (sakupljanje, otkup, transport i prodaja iskoristivih materijala na području cijele BiH; odvoz otpada iz regije Hercegovina; periodična angažovanja na odvozu otpada u općinama van Zenice, održavanje sportskih terena širom BiH i td.).

Općina Zenica, osim što je partner u preduzeću ALBA Zenica, takođe je i naručilac usluga koje su definisane Ugovorom o obavljanju komunalnih djelatnosti iz aprila 1999. godine. Obzirom da se osnovni ugovor specificira svake godine, za tekuću godinu je na snazi ugovor potpisan u novembru 2017. godine. Ugovorene usluge odnose se na:

- prikupljanje i odvoz komunalnog otpada iz stambenih objekata
- zimsku službu
- čišćenje ulica
- pražnjenje uličnih korpi za smeće
- uklanjanje divljih deponija
- čišćenje i održavanje zelenih površina

Ugovorom je regulisan minimalni nivo usluge, a sve poslove koje ALBA Zenica vrši za općinu Zenica planira i kontrolira Javno preduzeće za prostorno planiranje i uređenje grada Zenice.

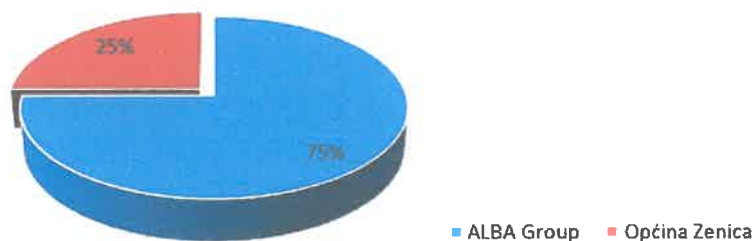
Svi zadaci postavljeni pred ALBU Zenica u proteklom periodu su izvršeni u većem postotku od planiranih. Neophodno je naglasiti da značajnih oficijelnih primjedbi na rad nije bilo, te da su o izvršenim uslugama uredno potpisani zapisnici i to na način regulisan Ugovorom.

1.2. Razvoj kompanije kroz godine

Vlasništvo

Društvo sa ograničenom odgovornošću ALBA Zenica d.o.o. počelo je sa praktičnim radom 01.05.1999. godine. Osnivački ulog društva u iznosu od 10.000,00 KM upisan je u sudski registar Kantonalnog suda u Zenici na članove društva, te rezerve kapitala u vrijednosti od 1.000.000,00 KM (u pravima, stvarima ili novcu) od strane osnivača ALBA International GmbH (kasnije preregistrovana u ALBA Group plc & Co KG) Berlin, Općina Zenica i Javno preduzeće "Komrad" Zenica.

Nakon što je JP Komrad ušlo u proces privatizacije, osnivačka struktura ALBE Zenica d.o.o. se mijenja na način da dva ostala osnivača (ALBA Group i općina Zenica) otkupljuju udio JP Komrad, te srazmjerno povećavaju vlastiti udio. Sadašnja vlasnička struktura ALBE Zenica d.o.o. se dijeli na ALBA Group (75%) i općinu Zenica (25%).

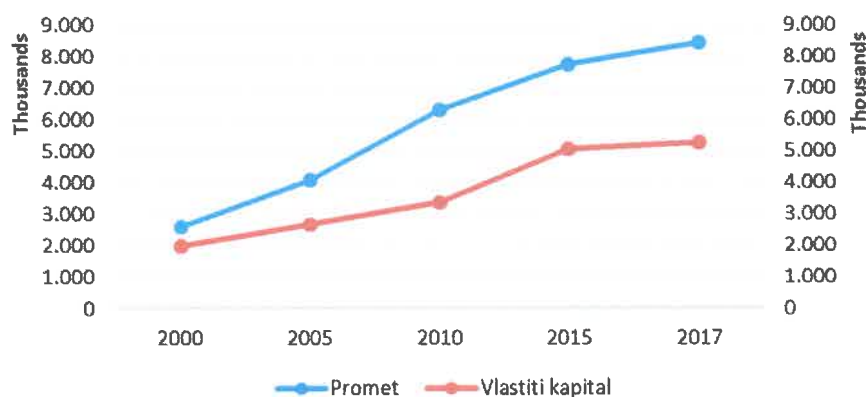

Vlasnička struktura ALBE Zenica d.o.o. – od 2007. godine

Poslovanje kroz godine

	2000	2005	2010	2015	2017
Promet	2.614.414	4.105.903	6.318.357	7.759.802	8.469.515
Vlastiti kapital	1.268.808	2.769.566	3.467.638	5.079.983	5.283.993
Broj uposlenih*	75	93	138	144	147

*godišnji prosjek na bazi FTE

Rast prometa kroz godine je ostvaren zahvaljujući:

- povećanju broja korisnika usluge odvoza otpada u dijelovima Grada Zenice gdje je postojao sistem organizovanog odvoza (uže gradsko područje), kako građana, tako i privrednih subjekata
- proširenje područja uključenih u organizovani sistem prikupljanja i odvoza otpada putem plastičnih posuda 240 litara, koje su podijeljene novim korisnicima (domaćinstva Babinskog sliva, Nemilskog područja itd.)
- usluge odvoza otpada, mašinskog čišćenja i pranja, uređenja zelenih površina, te transporta i odlaganja specifičnog otpada kao periodičnih poslova širom BiH (Sarajevo, Mostar, Foča, Ljubuški, Vitez, Grude)
- odvojeno prikupljanje, sortiranje, otkup, transport i prodaja iskoristivih materijala - starog papira, folije, PET-a i dr. (otkup i prikupljanje na teritoriji čitave BiH; prodaja, osim BiH - Hrvatska, Srbija, Slovenija, Austrija, Njemačka)
- usvajanje novih tehnologija i uvođenje novih usluga koje obezbjeđuju dodatne poslove (održavanje sportskih terena, bio-kotlovnica za animalni otpad, upravljanje Azilom za napuštene životinje)

Od svog osnivanja ALBA Zenica d.o.o. je poslovala kao tržišno orjentisana kompanija, koristeći svoja kadrovska i logistička sredstva za širenje poslova i ostvarivanje dodatnih prihoda na teritoriji cijele BiH. Raznovrsnost usluga, fleksibilnost poslovanja, finansijska stabilnost ali i kvaliteta i zadovoljstvo kupaca dokazana certifikatima ISO 9001:2015 i ISO 14001:2015 omogućila je ALBI Zenica konstantno širenje obima i vrste pruženih usluga za brojne klijente u BiH i inostranstvu. Ovakvo razmišljanje i strategija jednog komunalnog preduzeća, netipično za naše podneblje, da posluje van okvira svoje općine i izlazi na otvoreno tržište, ALBU Zenica čini jedinstvenom kompanijom ovog tipa u našoj zemlji, a što je opet rezultat usvojenih sistema i načina rada našeg većinskog vlasnika, ALBA Group plc & Co KG iz Berlina.

Ovo je samo dio izdvojenih, uspješno izvršenih poslova ALBE u proteklom periodu, a koji nisu vezani za Ugovor sa općinom Zenica:

- Odvozi otpada iz EUFOR-ovih baza u Rajlovcu (Sarajevo) i Ortiješu (Mostar), kao i iz ambasade USA (Sarajevo)
- Odlaganje otpadne emulzije iz tvornice VW u Vogošći (Sarajevo)
- Povremene usluge odvoza otpada iz gradova Srednje Bosne (Travnik, Novi Travnik, Busovača, Vitez)
- Ugovori o prikupljanju i otkupu iskoristivih materijala velikih trgovačkih i distributivnih centara u BiH (Robot, FIS, Best, Penny Plus, Konzum)
- Razvijena mreža dobavljača iskoristivih materijala (55 presa, 9 preskontejnera i ostalih posuda u 52 grada u BiH)
- Otvaranje poslovnica za sakupljanje starog papira u Sarajevu i Tešnju
- Odvoz industrijskog otpada iz livnice CIMOS (Zenica)
- Reciklažno dvorište sa najmodernijim postrojenjem za spaljivanje animalnog i infektivnog otpada (investicija od 500 TEUR - Zenica)
- Prikupljanje i odvoz otpada ostalog iza poplava 2014. – grad Maglaj
- Ugovor sa najuspješnijom bh. kompanijom za 2017. godinu - PREVENT-om o prikupljanju i zbrinjavanju iskoristivog i posebnog otpada iz proizvodnje
- Održavanje glavnog i pomoćnog terena Grbavica (FK Željezničar) – ugovor sklopljen za period 2018-2022.

Od nabrojanih poslova, veoma važna razvojna aktivnost ALBE Zenica je održavanje sportskih terena sa prirodnom i vještačkom travom. Počelo je uključanjem u projekat rekonstrukcije travnjaka na stadionu Bilino polje 2012. godine, te preraslo u redovan godišnji ugovor o održavanju istog, a kasnije i poslove održavanja FIFA Trening centra u Zenici. ALBA Zenica je investirala preko 350.000 BAM za nabavku mašina potrebnih za ovu vrstu poslova (mašina za aerifikaciju, posipači, kosilica za stadione, specijalno vozilo AVANT), te certificirala ovu djelatnost međunarodnim standardima za upravljanje ISO 9001:2015 i ISO 14001:2015.

Pored terena u Zenici, ALBA je pružala periodične usluge sanacije i održavanja travnjaka na stadionima fudbalskih klubova širom BiH (FK Rudar - Prijedor, FK Sloga – Simin Han, FK Slavija – Istočno Sarajevo), te sklopila višegodišnji ugovor (2018-2022.) za pružanje usluga održavanja glavnog i pomoćnog terena na Grbavici (FK Željezničar), čime je preuzela odgovornost za kvalitet oba terena u BiH na kojima utakmice igra nogometna A selekcija.

Najvažniji razvojni projekat ALBE Zenica koji nije vezan za Ugovor sa gradom Zenica je odvojeno prikupljanje, otkup, transport i prodaja iskoristivih materijala s ciljem ponovnog vraćanja u proces proizvodnje. Sakuplja se starog papira, folije, PET ambalaže i ostalih iskoristivih materijala pokrenuto je kao pilot-projekat krajem 2002. godine, da bi zadnjih nekoliko godina ova aktivnost postala jedna od osnovnih, koja, skupa sa poslovima mimo općine Zenica, učestvuje u ukupnom prihodu sa preko 40%. Samo u prošloj godini otpremljeno je preko 14.500 tona iskoristivih materijala:

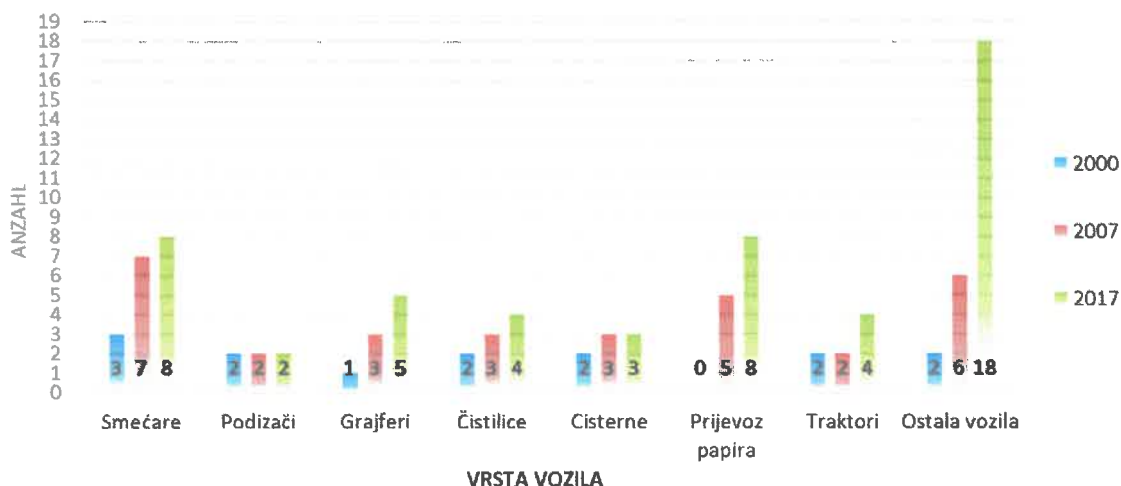
ISKORISTIVI MATERIJALI U TONAMA:

Bitno je naglasiti da se više od 50% ukupno sakupljenih i isporučenih količina iskoristivih materijala, direktno ili preko posrednika, izveze u zemlje regije i Evropske Unije, tako da, pored domaćih proizvođača poput Hayata Maglaj, Weltplasta i Omorike, bosanskohercegovačkim otpadnim papirom i ostalim iskoristivim materijalima snabdijevamo tvornice u Sloveniji, Hrvatskoj, Srbiji, Mađarskoj, Crnoj Gori, Austriji i Njemačkoj (6.300 tona u 2017.).

Tehnička opremljenost

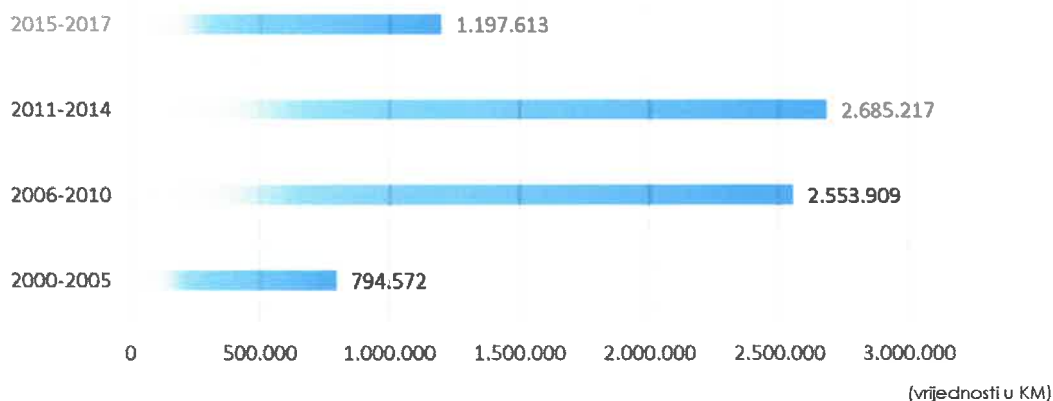
ALBA Zenica od početka svog postojanja kontinuirano realizira razvojne i zamjenske investicije koje omogućavaju modernizaciju voznog parka što, u krajnjem, vodi unapređenju poslovanja Društva. Ovim se smanjuju troškovi održavanja, a cilj Društva, vezano za širenje spektra usluga i razvoj novih projekata, postaje ostvariv. Ovakvim pristupom došlo je do širenja usluga, a broj jedinica voznog parka je uvećan za skoro 300% (imali ukupno 14 vozila 2000-te godine, da bi danas bilo 52 vrste raznih vozila), što je vidljivo iz prikaza koji slijedi:

Pored razvojnih investicija kojima se zamjenjuju dotrajala vozila, ALBA Zenica vrši nabavku specijalnih vozila i mašina za realizaciju svojih razvojnih projekata. Od svog osnivanja do danas, investirano je 7.237.111 KM u nabavku opreme, vozila, građevinskih objekata i drugih sredstava rada neophodnih za održavanje visokog nivoa kvalitete pruženih usluga i zadovoljavanje potreba naših kupaca, u prvom redu građana Zenice.

Također je potrebno naglasiti da je izbor dobavljača opreme i sredstava rada prilično rigorozan, te da su proizvođači, bez obzira na vrstu i tip sredstva, pažljivo birane visoko kvalitetne, pouzdane i renomirane kompanije u svojoj branši: Mercedes, MAN, ESSE, Kubota, Schörling, i sl. Time obezbjeđujemo dugotrajnost opreme, maksimalnu iskoristivost i funkcionalnost, ali i dostupnost servisne mreže i rezervnih dijelova, čime su zastoji uslijed eventualnih kvarova svedeni na minimum.

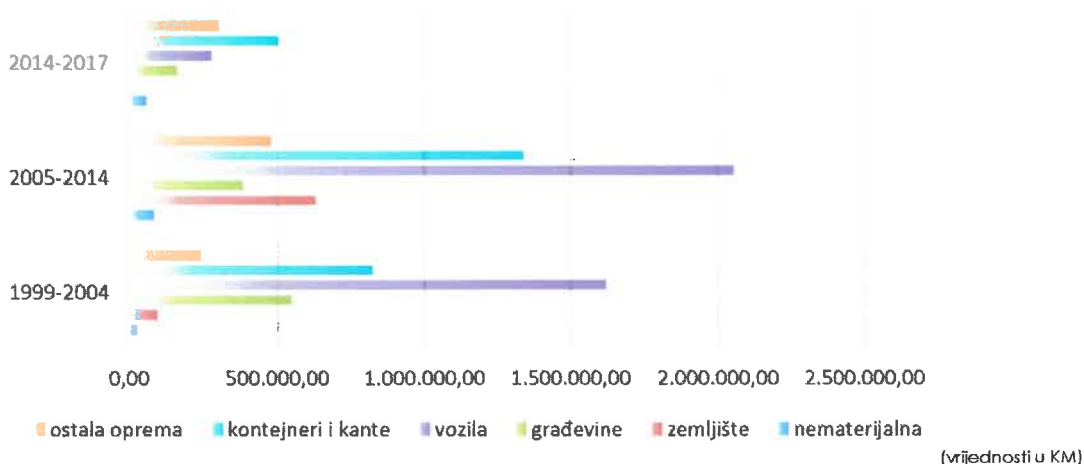
INVESTICIJE PO PERIODIMA

Neke od najznačajnijih pojedinačnih investicija u proteklom periodu su:

- kupovina i uređenje zemljišta za potrebe reciklažnog dvorišta;
- automatska presa za presanje starog papira (2006, te nova u 2017.);
- postrojenje za suspaljivanje animalnog otpada ("Biokotlovnica")

INVESTICIJE PO GRUPAMA SREDSTAVA

Osim osnovnih investicijskih motiva, zamjenskih i razvojnih, u ALBI Zenica značajno mjesto zauzimaju investicije s ciljem racionalizacije poslovanja. Naime, zadnjih desetak godina Kompanija je uspješno relizirala nekoliko projekata čiji je cilj bio aktivirati unutrašnje rezerve i izvršiti dodatne uštede, kako bi kvalitet i cijena usluge ostali na jednakom nivou, a obzirom na promjenjene okolnosti i uslova poslovanja.

Najbolji primjer je izgradnja pretovarne stanice u krugu Kompanije – nakon puštanja u rad Regionalne deponije Mošćanica, drastično su se povećali troškovi prijevoza otpada, obzirom da je udaljenost do, u to vrijeme nove deponije, bila nekoliko puta veća nego do dotadašnje deponije "Side". Kako bismo izbjegli povećanje cijena naših usluga, osmišljen je i realiziran projekat Pretovarne stanice, odnosno pretovara otpada iz manjih u veća vozila, čime su ukupni odlasci kamiona na RD Mošćanicu smanjeni za ca 60%, što je predstavljalo uštedu od 4.000-4.500 KM mjesečno.

Postoji još dosta primjera gdje je ALBA Zenica, zahvaljujući ulaganjima u racionalizaciju poslovanja, iznalazila načine da vlastitim dodatnim angažmanima i unutrašnjim rezervama doprinese zajedničkim ciljevima: pored pomenute pretovarne stanice, potrebno je spomenuti izgradnju i puštanje u rad postrojenja za zbrinjavanje animalnog otpada, platenike za proizvodnju vlastitih sadnica, pilot-projekat odvojenog prikupljanja iskoristivih materijala (dodatna žuta kanta), izgradnja interne benzinske stanice i slično. Svi navedeni projekti su se realizirali isključivo zahvaljujući ALBI Zenica, što je rezultiralo ili direktnim smanjenjem određene grupe troškova, čime se izbjeglo povećanje cijene krajnjim korisnicima, ili sprovedili, vlastitim sredstvima i bez ičije pomoći, strategije i projekti koji svugdje budu sufinancirani od svih nivoa vlasti.

1.3. Efekti obavljanja djelatnosti

ALBA Zenica je, od svog osnivanja, imala specifičnu misiju koja nas je razlikovala od drugih preduzeća u branši, a to je da obezbijedi zadovoljstvo vlasnika, ALBE Berlin i Grada Zenice, zatim uposlenika, i, najvažnije, kupaca svojih usluga – građana Zenice. Iako ova misija još traje, već sada možemo biti zadovoljni njenom realizacijom. Grad i građani su dobili pouzdanog partnera za održavanje komunalne higijene grada, koji je u stanju ispuniti sve zahtjeve iz domena svojih djelatnosti.

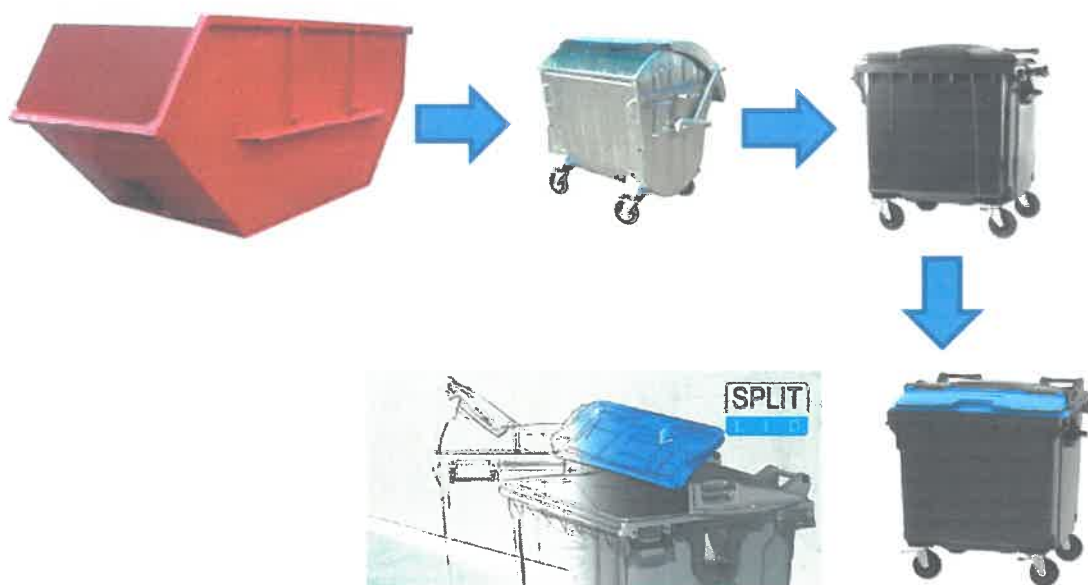
Iako će uvijek postojati oponenti i kritičari, razvoj Grada Zenice kao urbane sredine u zadnjih deset-petnaest godina je evidentan. U svim aspektima Zenica se, od turobnog i teškom industrijom obilježenog grada razvila u moderan centar prepoznatljiv ne više po Željezari i KP Domu, nego po Bilinom polju, FIFA Trening centru i Areni, BFC certifikatom, savremenim i izuzetno funkcionalnim saobraćajem (GGM-u), gradskim muzejom, Šoping centrom, savremenom gradskom rasvjetom i mnogim drugim unapređenjima, uključujući uređene zelene površine, cvjetne rondoe i mostove,

te čiste ulice. Iako ne želimo zvučati neskomno, ali dio obola za promjenu imidža Grada leži i u prisustvu ALBE u Zenici, odnosno konstatnom unapređenju sistema komunalne higijene Zenice.

Što se tiče usluge odvoza otpada, ALBA Zenica je tokom godina uvodila nove načine prikupljanja, transporta, manipulacije i odlaganja otpada iz domaćinstava, ali i nalazila načine za odlaganje svih drugih vrsta otpada u gradu. Zatečeni veliki kontejneri 5,5 m³ su vremenom izbačeni iz upotrebe, te su zamijenjeni puno racionalnijim i okolinski prihvatljivijim metalnim kontejnerima 1,1 m³ sa poklopcem. Sljedeći korak je bila zamjena metalnih kontejnera plastičnim, što je započeto 2015. godine, a razlog je lakša manipulacija, funkcionalniji i jednostavniji poklopci, kao i mogućnost pražnjenja noću (bez buke).

Zadnji projekat uključuje nabavku i postavljanje najnovijih modela plastičnih kontejnera 1,1 m³, tzv. SPLITLID sistem, koji omogućavaju samo djelomično otvaranje poklopca (jednom trećinom), čime se dodatno ograničava rasipanje otpada iz posuda, te sprječava raznošenje od strane ptica i pasa lutalica, ali i smanjuje neugodan miris, naročito u ljetnim mjesecima.

Još jedan novitet koji smo uspješno primjenili u našem Gradu jeste postavljanje podzemnih kontejnera za komunalni i iskoristivi otpad, naročito na lokacijama koje su imale velikih problema sa pristupom i/ili neadekvatnim načinom sakupljanja otpada. Na taj način je, primjera radi, riješen dugogodišnji problem odlaganja otpada u zgradi Lamela, te su konačno zatvorene neuslovne i dotrajale vertikale za smeće, poznate kao leglo glodavaca i izvor neugodnih mirisa na toj lokaciji.

Iako je cijena ovakvog načina prikupljanja otpada poprilično visoka, prednosti su višestruke: jedan podzemni kontejner zamjenjuje ca 3 kontejnera 1,1 m³, tako da su posebno interesantni za gusto naseljene dijelove Grada kojima nedostaje slobodnih površina oko zgrada i parkinga; otpad se skuplja u posebne vreće pozicionirane u zemlji, tako da je, skoro u potpunosti, izbjegnuto širenje neugodnih mirisa, te curenje i prosipanje otpada; izuzetan estetski izgled, čime se savršeno uklapaju u sliku moderne stambene cjeline.

Izuzetno nam je drago što je Gradska Uprava prepoznala prednost podzemnih kontejnera, te se aktivno uključila u pronalaženje sredstava za nabavku i ugradnju novih. Trenutno je u Zenici u funkciji 15 podzemnih kontejnera na 3 lokacije, dok će do kraja ove godine biti instalirano još 35 kontejnera ovog tipa na dodatnih 10 lokacija, što će Zenicu učiniti gradom sa najvećim brojem podzemnih kontejnera u BiH (50).

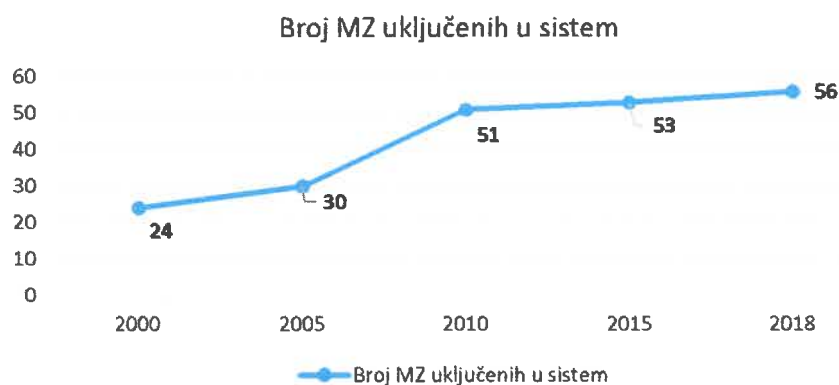
Problem efikasnog odlaganja otpada u prigradskim i seoskim sredinama je prevaziđen podjelom plastičnih kanti 240 litara za svako domaćinstvo uključeno u sistem organizovanog odvoza otpada. Od početka projekta do danas, podijeljeno je preko 7.600 posuda ovog tipa, a ALBA je uključila u sistem brojna naselja čiji stanovnici nikada nisu organizovano odlagali smeće.

RAST BROJA KORISNIKA PO PERIODIMA:

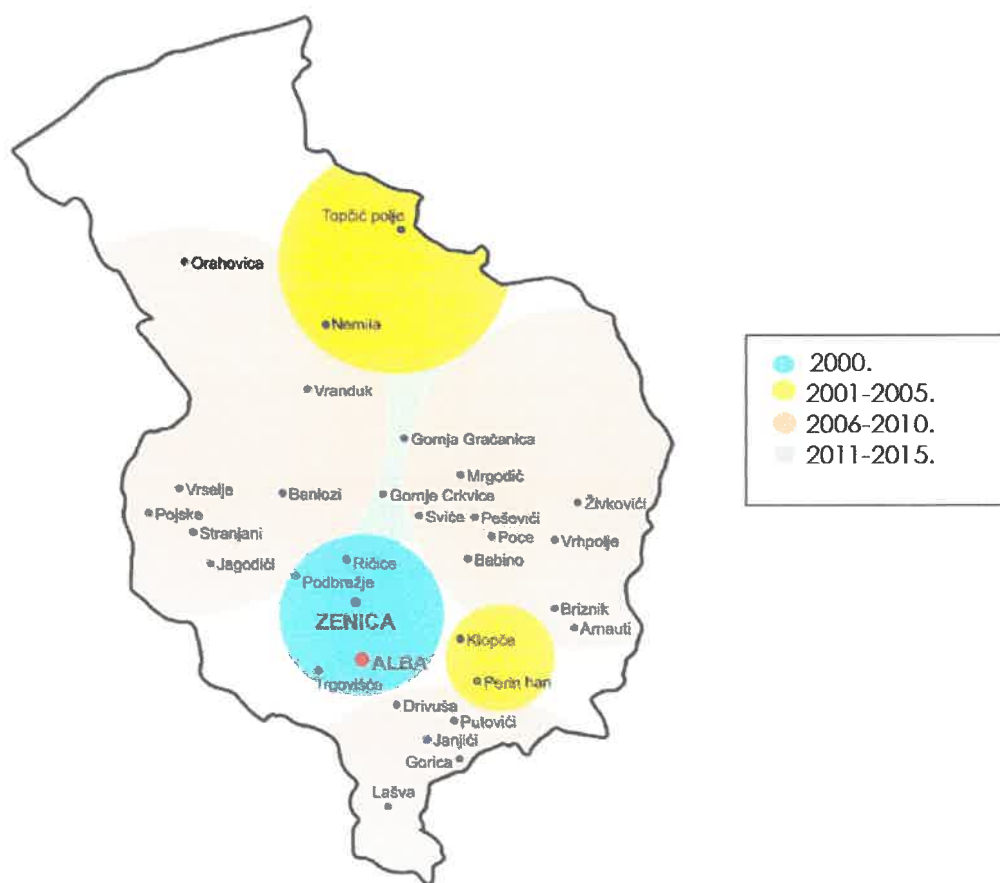

Krajnji cilj ALBE Zenica je da stepen uključenosti u sistem organizovanog odvoza otpada općine Zenica bude 100%, što se planira dostići do 2019. godine. Naravno, što se ALBE tiče, ovaj cilj bi se mogao ispuniti već sutra, jer je lakši dio posla nabaviti i podijeliti kante, izvršiti evidentiranje novih korisnika, organizovati pražnjenje posuda i fakturisati pruženu uslugu. Nažalost, brojni su problemi prilikom uključivanja novih korisnika, od nepristupačnosti terena, loše naplate, pa do otvorenog suprostavljanja određenog broja građana uključanju u sistem. Samo zajedničkim snagama ALBE, predstavnika mjesnih zajednica i nadležnih gradskih službi i inspekcije moguće je ostvarenje ovog plana.

Sa početkom 2018. godine, pokriveno je 78% mjesnih zajednica, odnosno ca 85% domaćinstava općine Zenica. Plan je da se do kraja iduće godine i preostalih 16 mjesnih zajednica uključi u sistem organizovanog prikupljanja i odvoza otpada.

Mapa općine sa prikazom širenje sistema organizovanog odvoza otpada:

Iako je osnovana većinskim stranim kapitalom, ALBA Zenica je uvijek sebe smatrala domaćom kompanijom – ne samo zbog korištenja domaćih resursa, radne snage i stručnjaka, nego i ulaganja u razvoj i unapređenje lokalne zajednice u svim njenim segmentima. Kao društveno odgovorna kompanija, ALBA Zenica je usvojila model poslovnog ponašanja koji ne tretira izdvajanja za zajednicu samo kao knjigovodstvenu stavku – trošak, nego je smatra ulaganjem u boljitak, odnosno indirektnu investiciju, jer samo unapređenjem svog mikro, ali i makro okruženja ALBA Zenica može ostvariti napredak u poslovnom smislu.

Da jačanje lokalne zajednice ne ostane samo na verbalnoj podršci, ALBA Zenica se pobrine svake godine, financirajući mnogobrojne kulturne manifestacije, udruženja, sportske kolektive i humanitarne projekte. Ovo je samo mali dio projekata koje smo pomogli:

2. STRATEGIJA RAZVOJA

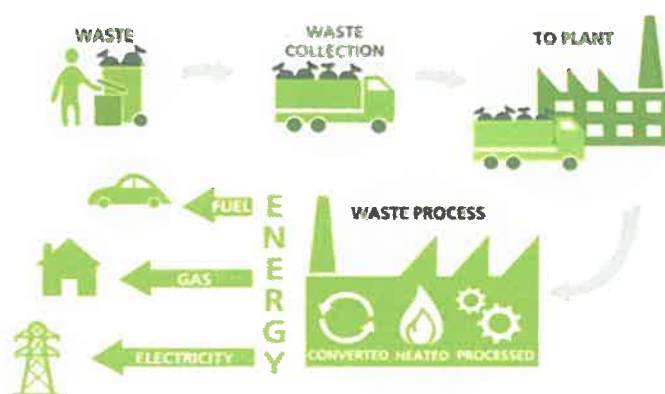
2.1. Savremene tendencije Waste Management-a

2.1.1. Evropska i regionalna iskustva

Upravljanje otpadom (Waste Management) predstavlja sistem djelatnosti i aktivnosti koje podrazumjevaju prevenciju nastanka otpada, smanjenje količine otpada, formiranje i održavanje postrojenja za skladištenje i tretman otpada, planiranje i kontrola djelatnosti i procesa upravljanja otpadom, sakupljanje i selekcija otpada, transport i transfer otpada, obrada i korištenje otpada, deponovanje otpada, monitoring, savjetovanje i edukacija kadrova koji se bave upravljanjem otpada.

Upravljanje otpadom je zasnovano na nizu principa i to su:

- princip održivog razvoja,
- princip blizine i regionalnog upravljanja otpadom,
- princip predostrožnosti odnosno prevencije,
- princip „zagađivač plaća”,
- princip poštovanja hijerarhije u upravljanju otpadom.

Upravljanje otpadom predstavlja jedno od prioritetnijih pitanja na raznim institucionalnim razinama. Zakonodavstvo o otpadu spadalo je među prve pravne akte Evropske unije (EU) povezane sa okolišem, koji su definisali zajednička načela kako bi se okoliš zaštitio od neodgovarajućeg zbrinjavanja otpada. Pored otpada koji generišu sami stanovnici EU (komunalni otpad), dodatni pritisak na okoliš predstavlja industrijski i opasni otpad.

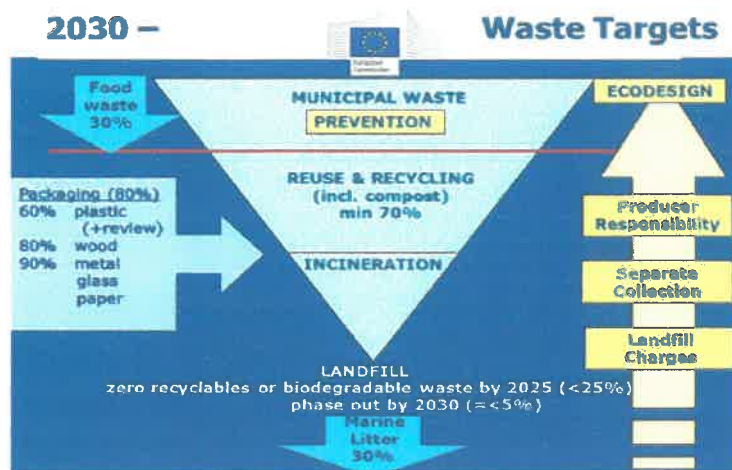
Stanje u sektoru otpada dodato se komplicira zbog složenosti tokova otpada – u njih su uključeni brojni sudionici, a zbog promjene obrazaca potrošnje u nizu zemalja EU stvaraju se novi tokovi otpada, za koje ne postoji iskustvo u upravljanju otpadom koje bi bilo prihvatljivo za okoliš (npr. otpadna vozila, elektronski otpad).

Direktive EU su još prije desetak godina odredile strategije i ciljeve u postupanju sa otpadom, te definisala hijerarhiju postupanja sa otpadom sljedećim redoslijedom: prevencija → ponovno korištenje → reciklaža → energetska iskoristavanje → odlaganje otpada na sanitarnoj deponiji. Odlaganje otpada na deponiji je zadnja opcija ukoliko su sve prethodne u potpunosti iskorištene. Tada su definisani sljedeće planovi:

- Do 2020. godine priprema za ponovno korištenje i recikliranje otpadnih materijala, u najmanju ruku papira, metala, plastike i stakla iz domaćinstava, a moguće i iz drugih izvora u mjeri u kojoj su ti tokovi otpada slični otpadu iz kućanstava, povećat će se na najmanje **50%** težine otpada;
- Do 2020. godine priprema za ponovno korištenje, recikliranje i druge vrste oporabe materijala iz neopasnog građevinskog otpada, uključujući postupke zatrpavanja u kojima se otpad koristi kao zamjena za druge materijale, a isključujući prirodne

materijale definirane u kategoriji 17 05 04 u popisu otpada, povećat će se na najmanje **70%** težine otpada.

Iako su u trenutku postavljanja za većinu zemalja izgledali prilično ambiciozno, njihovo dostizanje će, vrlo vjerovatno, u većini zemalja EU biti moguće do datog roka; čak naprotiv, ciljevi su nedavno revidirani i povećani – plan je do 2030. dostići procenat od samo 5% otpada koji je neiskoristiv.

Upravo je odvajanje korisnih sirovina i njihova ponovna upotreba temelj kružne ekonomije na kojoj je baziran plan održivog razvoja EU-a, u budućnosti koju obilježava nastojanje da se resursi koriste efikasno, te da se neiskorištena dobra – a otpad to jest – recikliraju i ponovno iskoriste kako bi se ograničio negativni utjecaj privrede na okoliš, te kako bi se smanjili troškovi u proizvodnji.

Zbog toga ne čudi zainteresiranost institucija EU da uredi navedenu oblast ne samo u zemljama članicama, nego i u društvima koja sebe vide kao dio ujedinjene Evrope, a među koje ubrajamo i BiH. Nažalost, opća situacija vezano za ovu oblast je još uvijek prilično zanemarena u našoj zemlji, te nas čeka ogroman posao ukoliko se želimo barem približiti prosječnim evropskim trendovima.

Iz iskustava zemalja u okruženju koji su ovu oblast morali regulisati (Hrvatska, npr.), značajno je spomenuti da veliki dio obaveza i odgovornosti pada na jedinice lokalne zajednice, odnosno gradove i općine. Zakoni EU su u tom pogledu isključivi, te su propisane velike kazne za nepoštivanje usvojenih Direktiva glede waste managementa, koje su postale ozbiljan teret za budžete svih nivoa pojedinih zemalja članica.

Zbog svega navedenog, jasna je potreba pravovremenog uključivanja u savremene tokove waste managementa, te stvaranje preduslova za što bezbolniji prelazak na EU Direktivama jasno određene standarde vezano za postupanje sa otpadom.

Može se učiniti da je, sa sadašnjeg stanovišta, prerano ulagati značajna finansijska sredstva u ovu oblast, jer su cijene izgradnje i implementiranja sistema po EU Direktivama izuzetno skupa – npr. moderna sortirnica košta 2 mil EUR; primarna selekcija, odnosno odvojeno prikupljanje samo na teritoriji Grada Zenice ca 250 TEUR; postrojenje za preradu bio-mase ___ EUR; energana ___ EUR i td. Pri tome je potrebno naglasiti da nijedno od navedenih inovacija nije ekonomski održivo bez pomoći institucija sa svih nivoa, a ako se još zanemari da u ovoj oblasti bitnu ulogu ima "ekonomija obima", odnosno ako se ne raspolaže dovoljnim količinama otpada, ova djelatnost ne može ne proizvoditi gubitak. U takvim slučajevima, koji nisu rijetki u lokalnim zajednicama zemalja (pretežno novijih) članica EU, sve se mora fakturirati građanima kao krajnjim korisnicima, što je, naravno, najnepopularnije rješenje.

*Moderni centri za postupanje s otpadom kojim upravlja ALBA Polska
(gradovi Chorzow i Dabrowa Gornicza – okrug Šlezija, Poljska)*

Sa stanovišta kompanije koja je dio velike evropske grupacije sa značajnim učešćem na tržištu prikupljanja, odlaganja i ponovne prerade otpada (među 5 najvećih u Evropi), a obzirom na iskustva iz zemalja u kojima je ALBA Group, u većoj ili manjoj mjeri, prisutna sa svojim kompanijama, mišljenja smo da, ne samo da nije rano, nego je naša šira i lokalna zajednica već u određenoj doznici za hvatanjem priključka sa razvojem zemalja u okruženju vezano za predmetnu problematiku. Naglašavamo - sa zemljama u regiji, jer su napredne članice EU toliko odmakle u unaprijeđenju waste managementa, da ćemo ih teško stići u dužem vremenskom razdoblju. Ipak, na iskustvima ALBINIH kompanija u državama novijim članicama EU možemo puno naučiti, tako da ono što se prije 7-8 godina dešavalo u npr. Poljskoj, ili ono što se trenutno dešava u Hrvatskoj, BiH čeka u idućem razdoblju od 3-5 godina.

Zbog toga je i stav ALBE Zenica da naš Grad ne smije čekati, da je svaka godina na ovom putu izuzetno važna, te da je svaki trenutak neaktivnosti nenadoknadiv. Bitno je reagovati što prije, te zajednički, na obostrano zadovoljstvo, krenuti u realizaciju projekata koje sebi možemo priuštiti u ovom trenutku; ako se u obzir uzme i činjenica da su EU fondovi izuzetno raspoloženi za investiranje u ovu oblast, odnosno da se za dobro osmišljene i dokumentovane ekološke projekte skoro uvijek mogu naći sredstva, onda ni konačan cilj ne izgleda neostvariv.

*Tek izgrađeni županijski centar za gospodarenje otpadom Kaštijun kod Pule, R. Hrvatska.
Vrijednost investicije 43 mil EUR, od čega je preko 60% nepovratnih fondova EU.*

2.1.2. Waste Management perspektiva u BiH

Uzimajući u obzir sve ranije navedeno, potpuno je jasno da je Grad Zenica u prednosti u odnosu na druge gradove u Bosni i Hercegovini: postojanje moderne regionalne deponije na teritoriju Grada, dugoročna vizija gradske Uprave da Zenicu etablira kao "zeleni grad", te prisustvo stranog partnera sa ogromnim iskustvom iz oblasti reciklaže i upravljanja otpadom. Propuštanje ovakve prilike bi značio veliki gubitak za cijelu zajednicu – ne iskoristiti trenutak da se napravi značajan iskorak u ovoj oblasti, pogotovo kada su tri najvažnija, gore nabrojana, preduslova ispunjena, bila bi nenadoknadviva šteta.

Shvatajući ozbiljnost situacije i pružene prilike, Uprava Grada Zenice je, zajedno sa većinskim vlasnikom ALBE Zenica, ALBA Grupom, izrazila spremnost za novim, značajnim ulaganjima u unaprijeđenje sistema upravljanja otpadom u našem Gradu, čime su partneri potvrdili da su izuzetno ozbiljni i odlučni da promovišu Zenicu kao nacionalni primjer uspjeha u ovoj oblasti, te kao uzor rješavanja komunalnih problema ne samo u bosanskohercegovačkim okvirima – Zenica ima priliku da postane "role-model" za cijelu regiju.

Riječ je o izgradnji savremenog centra za upravljanje otpadom na teritoriju Grada, sa opremom i postrojenjima direktno nabavljenim od strane ALBA Grupe. Ovakav centar, izgrađen po uzoru evropskih centara opisanih u prethodnom poglavlju, zaokružio bi, odnosno kompletirao Waste Management sistem ne samo u našem Gradu, nego i široj okolini, obzirom da bi kapaciteti postrojenja uveliko prelazili zeničke brojeve.

Detalji investicije su posebno opisani u Dodatku 1.; da bismo bolje razumjeli trenutno stanje, navešćemo najinteresantnije tendencije Waste Managementa u BiH, sa akcentom na Strategiju upravljanja otpadom FBiH:

Strateški ciljevi u Federalnoj strategiji koje treba ostvariti u domenu upravljanja otpadom kroz pojedinačne operativne ciljeve su:

7.2.4. za komunalni otpad - Uspostaviti regionalne centre za upravljanje otpadom (RCUO) u svim regijama i

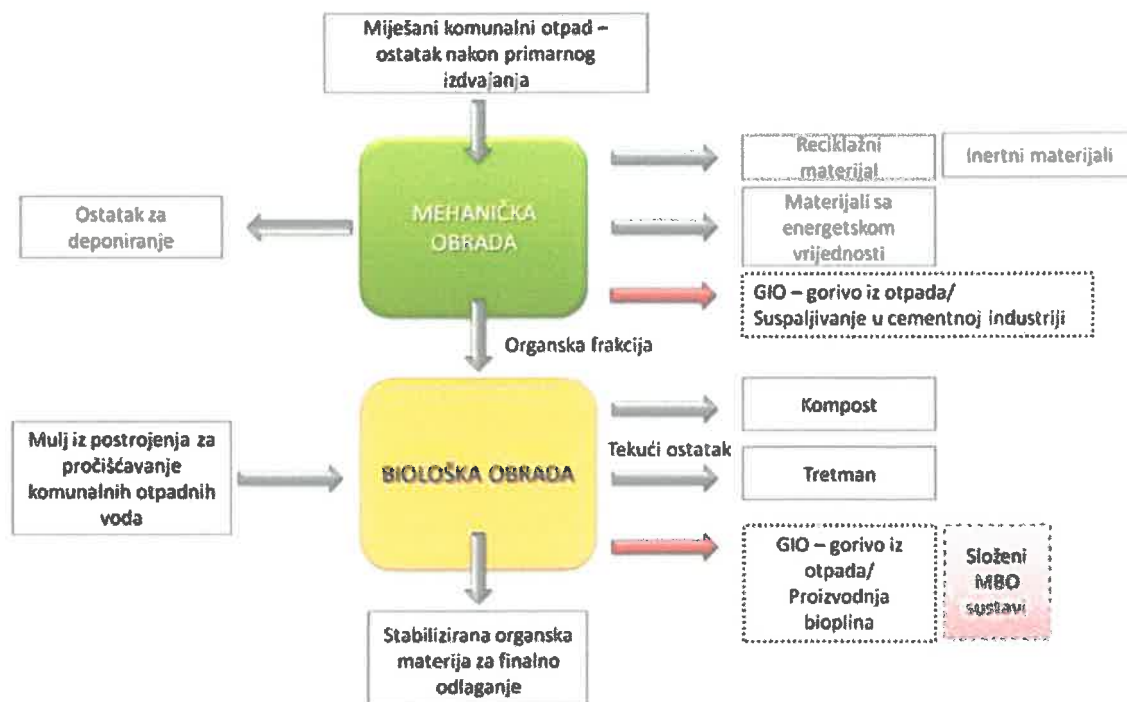
7.2.6. za industrijski otpad - Povećati udio otpada koji se reciklira odnosno podliježe povratu materijala i energije (R&R), uz istovremeno smanjenje količina preostalog otpada za odlaganje (% od ukupno adekvatno zbrinutog)

Postavljeni ciljevi naglašavaju nadogradnju sistema u smislu buduće uspostave tehnologije mehaničko-biološke obrade otpada (MBO).

Federalna strategija upravljanja otpadom je pretpostavila da će MBO tehnologije biti isplative prvenstveno u većim urbanim centrima, gdje su velike količine prikupljenog otpada. Količina proizvedenog komunalnog otpada po stanovniku u BiH pa tako i u gradu Zenici je u porastu, a očekuje se da će se taj trend nastaviti. Potencijalne mogućnosti i potrebu za funkcionisanjem jednog takvog postrojenja možemo naći u činjenici da je u gradu Zenici (prema studiji izvodljivosti implementacije/realizacije proizvodnje goriva iz otpada na području Zeničko-dobojskog kantona) od ukupno sakupljenih 26.233,2 t komunalnog otpada u 2015. godini, komponente koje je moguće energetske iskoristiti čine 12.610,3 t, ili 48,1 %.

Budući da u FBiH nema dovoljno postrojenja koja bi vršila preradu i materijalno iskorištenje izdvojenih reciklažnih komponenti iz komunalnog otpada, kao sljedeće poželjno rješenje nameće se termička obrada otpada putem suspaljivanja u visokozahtjevnim energetske postrojenjima, koje je moguće provesti korištenjem RDF-a (refuse derived fuel), tj goriva iz otpada (GIO) proizvedenog u MBO pogonima. Prednosti energetske iskoristivosti goriva iz otpada (npr. suspaljivanjem u cementnoj industriji, u energanama, toplanama i sl.) su: povrat energije iz otpada, sigurno zbrinjavanje specijalnih kategorija otpada, opća korist za okoliš jer se smanjuju emisije u okoliš, smanjuje se globalna emisija CO₂, čuvaju se neobnovljivi resursi (fosilna goriva) i čuva se dragocjeni prostor na deponijama. Pored ovih benefita, korištenjem RDF kao zamjene za fosilno gorivo, ostvaruje se značajno smanjenje troškova u navedenim industrijama, što u konačnici doprinosi da njihovi proizvodi postaju konkurentniji na tržištu. Korištenje RDF-a istovremeno doprinosi smanjenju ukupnih troškova zbrinjavanja otpada.

Principijelna shema tokova otpada u MBO postrojenju prikazana je sljedećom slikom.

Opšta shema tokova materijala u MBO postrojenjima

RDF kao energent se dobiva obradom otpada, tj. usitnjavanjem papira, kartona, plastike, drveta, tekstila, guma i ostataka visoke energetske vrijednosti iz uljnih filtera. U Bosni i Hercegovini trenutno nema pogona za proizvodnju RDF-a i sve količine potrebne za pogone koji koriste iste kao alternativno gorivo se uvoze. Jedini postojeći korisnik RDF u BiH je Fabrika cementa Lukavac, koja je 2012. godine pokrenula postupak uvođenja i upotrebe alternativnih goriva. Ista trenutno ima odobrenje za suspajivanje alternativnih goriva do 30% od ukupne količine spaljenog goriva.

Kao potencijalni budući korisnik RDF-a u Bosni i Hercegovini identifikovana je i Tvornica cementa Kakanj. Količine goriva iz otpada koje Tvornica cementa Kakanj ima mogućnost suspaliti su:

- 2018. godine 5.316 tona
- 2019. godine 22.164 tone
- 2020. godine 22.178 tona
- 2021. godine 22.193 tona

Elektroprivreda BiH u svom Dugoročnom planu razvoja također navodi interes za ispitivanje potencijalnih kapaciteta i mogućnosti korištenja RDF-a kao jeftinog goriva za proizvodnju električne i toplotne energije u kogenerativnim termoelektranama.

Budući da je RDF energent kojim se već trguje na evropskom tržištu te da su pojedine evropske zemlje poput Njemačke, Austrije i Mađarske veliki uvoznici RDF-a, realne su i mogućnosti za izvoz RDF-a u zemlje EU. Uvoz RDF-a u zemlje EU definiran je Baselskom konvencijom o nadzoru prekograničnog prometa opasnog otpada i njegovog odlaganja. Bazelsku konvenciju, BiH je ratificirala 2000. godine

2.2. Kvalitet uz pristupačne cijene

Obim usluga koje ALBA Zenica pruža Gradu je već godinama na istom nivou. Iako su uvedeni dodatni poslovi neophodni za normalno funkcionisanje jedne urbane cjeline kakva je Zenica (npr. Azil za napuštene životinje), zbog nedostatka finansijskih sredstava površine koje se čiste, peru i uređuju stagniraju. Svjedoci smo razvoja našeg Grada i izgradnje mnogo novih sadržaja – nažalost, komunalna infrastruktura nije proporcionalno rasla, te se već neko vrijeme osjeti potreba za povećanjem obima poslova koje ALBA Zenica pruža, u prvom redu usluga održavanja zelenih površina, pranja ulica, mašinskog i ručnog čišćenja, te održavanja cesta u zimskom periodu.

U pogledu širenja područja uključenih u sistem organizovanog odvoza otpada, već smo objasnili na kakve probleme nailazimo i šta je potrebno uraditi kako bismo ispunili postavljene ciljeve u ovom dijelu – bez pomoći i aktivnog uključanja svih sudionika ovog procesa nije moguće ostvariti bilo kakve rezultate. Navedeno je naročito bitno zbog činjenice da je i ovako usluga odvoza otpada na pragu rentabilnosti, te svaki dodatni, pa i najmanji trošak, vodi kompaniju u gubitak.

Ako uporedimo cijene odvoza otpada za građane sa cijenama u drugim većim gradovima u BiH, vidjećemo da je Zenica najjeftinija:

Grad	Jedinična cijena u KM	Dodatno plaćanje (kabasti otpad, održavanje kont. i sl.)	Prosječni trošak domaćinstva	Odnos prema cijeni u Zenici
Sarajevo	0,11/m ²	1,00	7,60	+21,6%
Banjaluka	0,115/m ²	-	6,90	+10,4%
Tuzla	3,00/čl.dom.	2,00	9,80	+56,8%
Mostar	2,60/čl.dom.	-	8,06	+29,0%
Zenica	0,09/m ²	0,85	6,25	

*Prosjeci kvadrature stanova i broja članova domaćinstava iz Popisa 2013. Izvor: www.statistika.ba

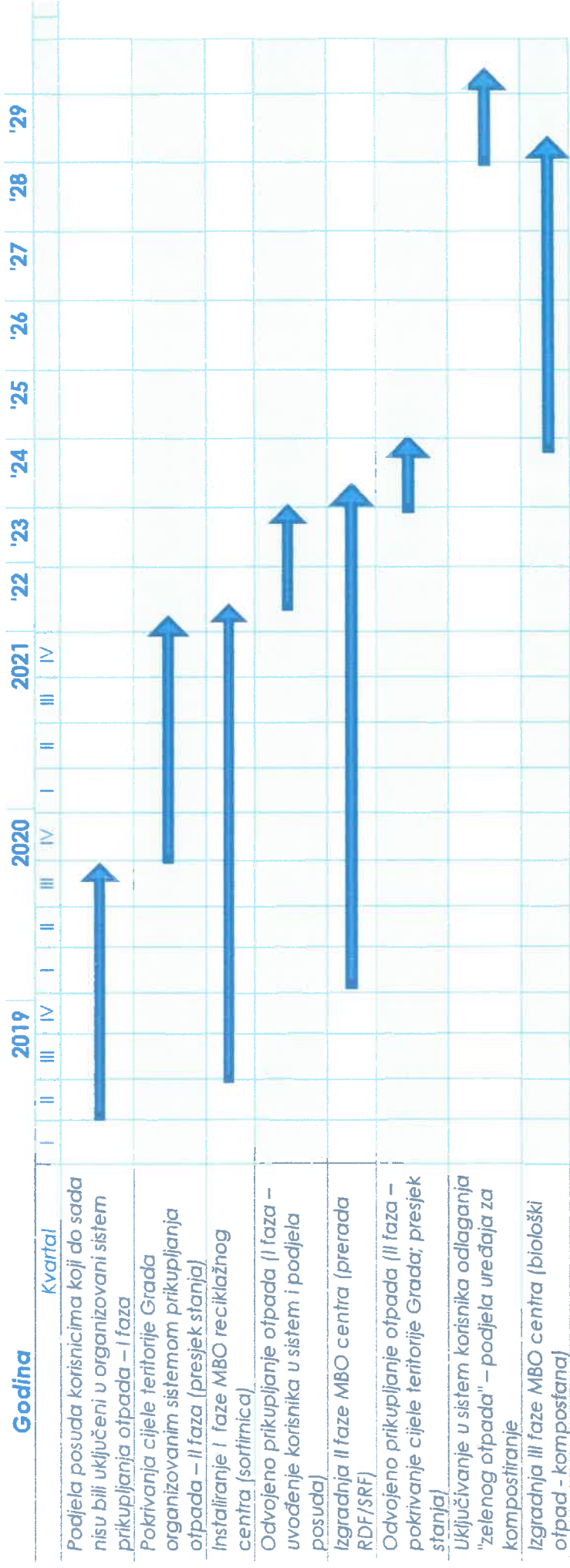
Ipak, ovo nije konačan trošak domaćinstava u Zenici vezano za otpad – građanima Zenice se fakturiše i 3,00 KM po računu za trošak deponovanja (RD Mošćanica).

3. PLANOWI RAZVOJA U ZENICI

Razvoj komunalne djelatnosti u svakoj sredini, pa tako i u Zenici, je osnovni preduslov ukupnog razvoja svake urbane cjeline. Rezimirajući dosadašnja iskustva, ali i uvažavajući moderne tendencije upravljanja otpadom, možemo izvršiti okvirnu projekciju, odnosno planiranje koraka koja nas očekuju, a koja imaju za cilj pozicioniranje Grada kao ubjedljivo najrazvijenije sredine sa aspekta sistema upravljanja otpadom.

ALBA Zenica d.o.o. posjeduje potrebno znanje i iskustvo da predloži razvoj komunalne djelatnosti, odnosno iznese svoje viđenje kako bi jedna moderna urbana zajednica trebala izgledati u iduće dvije decenije sa aspekta upravljanja otpadom, a uzimajući u obzir sve specifičnosti, ne samo Grada Zenice, nego i Kantona i Države.

Okvirni dinamički plan aktivnosti koje će biti neophodno provesti da bismo ostvarili zajedničke ciljeve dajemo kako slijedi:

Projekat proširenja sistema organizovanog odvoza otpada, odnosno proširenje na cijelo gradsko područje pretpostavlja nabavku dodatne opreme i sredstava rada. Kako je procjena da bi se u I fazi trebalo uključiti još ca 3.000 domaćinstava, potrebno je nabaviti isti broj plastičnih posuda, najmanje 2 vozila za transport otpada (smećare) odgovarajućih karakteristika, te izvršiti pripreme za područja do kojih nije moguće doći vozilom (pretovarne stanice, zajednički kontejneri). Naravno, kao što smo već spomenuli, osnovni preduslov je zajednički angažman ALBE Zenica, svih građana, posebno predsjednika MZ-a, te nadležnih Gradskih službi, s naglaskom na inspekcije.

Predviđeno je da ova faza traje 15 mjeseci, ali je teško očekivati da će se odmah svi korisnici do tada nepokrivenih područja uključiti u organizovani sistem, pa je stoga ostavljen period II faze, kada se očekuje završetak projekta sa kompletiranjem broja novouključenih domaćinstava.

Uporedo sa ovim projektom, počelo bi se sa instaliranjem Reciklažnog centra, po uzoru na savremena postrojenja tog tipa koje smo ranije opisali. Lokacije Centra još nije zvanično utvrđena, ali prema sadašnjim analizama, najvjerovatnija pozicija je na Regionalnoj deponiji Mošćanica, kako bi se iskoristile ne samo zeničke količine komunalnog otpada, nego i otpad svih drugih općina koji se odlaze na ovoj deponij.

Pošto je investicija prilično skupa i tehnički/tehnološki zahtjevnja, projekat bi se odvijao u nekoliko faza – I faza bi uključivala instalaciju sortirnice, odnosno postrojenja za fizičko razdvajanje otpada, uz svu dodatnu opremu i sredstva nepochodna za normalno funkcionisanje ovakvog postrojenja (hala, radne mašine, rotaciono sito, presa i td). Detalji ovog postrojenja, ali i cijelog Centra prilažemo kao prilog ovog Elaborata ("Studija o tehničko-ekonomskoj opravdanosti izgradnje sortirnice na RD Mošćanica").

Rok za završetak I faze ovog projekta je 36 mjeseci od dana potpisivanja Ugovora.

Nakon završetka I faze projekta izgradnje Reciklažnog centra, pristupilo bi se implementaciji sistema odvojenog prikupljanja otpada za stanovnike Grada Zenice. ALBA Zenica već ima određenog iskustva u ovim aktivnostima, jer već drugu godinu provodimo pilot projekat za pojedine dijelove Grada, gdje smo građanima koji imaju kante 240 lit za odlaganje komunalnog otpada podijelili dodatnu kantu za iskoristive materijale. Takođe, već dugi niz godina postavljamo zelene otoke u Gradu, a prilikom ugradnje podzemnih kontejnera, isto tako, vodimo računa da određeni broj bude namijenjen isključivo za odlaganje iskoristivih materijala.

Postoji nekoliko načina koji se primjenjuju s ciljem odvojenog prikupljanja otpada u regiji (prikupljanje putem posebnih kesa, dodatne posude za pojedinačne korisnike, zajedničke posude itd.). Iz sadašnje perspektive, dodatne posude bi bile otpimalna opcija, ali ćemo o konačnoj odluci sagledati sve prednosti i nedostatke svakog od mogućih načina prikupljanja u trenutku implementiranja projekta.

Druga faza izgradnje Reciklažnog centra bi omogućila preradu sortiranog komunalnog otpada u RDF/SRF sirovinu, koja se već sada koristi kao alternativno gorivo u cementarama Lukavac i Kakanj.

Nakon pokrivanja cijele teritorije Grada odvojenim prikupljanjem otpada i završetkom prve i druge faze izgradnje Reciklažnog centra, pristupilo bi se trećoj, najzahtjevnijoj fazi koja podrazumijeva instaliranje postrojenja za preradu biološkog otpada. Preduslov za ovu fazu jeste uključivanje građana u sistem prikupljanja "zelenog otpada"; trenutne tendencije u regiji jeste da se građanima (koji imaju vrt ili slični zelenu površinu u vlasništvu) dijele mini-kompostirnice, kako bi samo zbrinjavali ovu vrstu otpada, ili se dijele dodatne posude, čiji bi se sadržaj zatim transportovao i zbrinjavao u za to predviđeno postrojenje na Reciklažnom centru.

Naravno, svaka od aktivnosti prikazanih u dinamičkom planu pretpostavlja ispunjenje brojnih preduslova; naročito je značajna promjena u legislativi viših nivoa vlasti, te podrške nadležnih institucija za izgradnju Reciklažnog centra na način kako je isti zamišljen – bitno je naglasiti da je riječ o izuzetno zahtjevnim investicijskim projektima, koje je relativno lako izgraditi, ali jako teško upravljati i poslovati na finansijski održivom nivou. Drugim riječima, potrebno je aktivno uključjenje čitave zajednice, kako na lokalnom, tako i na višim nivoima.

ALBA Zenica d.o.o.
UPRAVA